

20.4.2010

Dnro 1540/4/09

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jussi Pajujoja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Jorma Kuopus

YLIOPPILASTUTKINTOLAUTAKUNTA MENETTELI VASTOIN JULKISUUSLAKIA
/STUDENTEXAMENSNÄMNDEN FÖRFOR INTE ENLIGT OFFENTLIGHETSLAGEN

1
KANTELU

Kantelija arvosteli ylioppilastutkintolautakunnan ja sen pääsihteerin menettelyä hänen asiakirjapyyntönsä käsittelyssä.

Kantelija oli pyytänyt helmikuun lopulta 2009 lähtien eri tavoin kopiota hänen liikenneonnettomuudessa menehtyneen poikansa äidinkielen kokeen eli hengellisestä aiheesta laaditun ylioppilasaineen suorituksesta. Ylioppilastutkintolautakunnan pääsihteerin vastaus oli, että kopion aineesta saisi vain asianomainen kokelas itse. Asiaan ei vaikuttanut se, että Kantelijan ylioppilaskokelaspoika oli kuollut. Ylioppilastutkintolautakunnan miesvirkaileija oli vielä toimittanut Kantelijan puhelimitse esittämän pyynnön ylioppilastutkintolautakunnan päällikölle mutta asiaan ei ollut tullut muutosta.

Myöskään avunpyyntö opetusministeriöön ei ollut auttanut asiassa. Sieltä oli kuitenkin neuvottu kääntymään asiassa oikeusasiamiehen puoleen. Sen vuoksi Kantelija pyysikin oikeusasiamieheltä pikaisesti apua, koska ylioppilasaine oli tarkoituksena hävittää.

Kantelija on sittemmin 3.8.2009 lähettänyt oikeusasiamiehen kansliaan lisäkirjoituksen, jossa hän toivonut ainekirjoituksen säilyttämistä kunnes lakia saataisiin muutettua.

[...]

3
RATKAISU

Käsitykseni mukaan ylioppilastutkintolautakunnan noudattama menettelytapa tässä tiedonsaantia koskevassa asiassa ei ole ollut menettelyllisesti viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) mukainen. Kantelijalle olisi heti helmi-maaliskuussa 2009 tullut antaa kirjallinen, valituskelpoinen päätös hänen asiakirjapyyntöihinsä. Tässä suhteessa ylioppilastutkintolautakunnan toimintatapa on ollut selvästi virheellinen, vaikkakin lautakunta on sittemmin marraskuussa 2009 korjannut tältä osin menettelynsä.

Toiseksi katson, että puheena olevan kaltaisessa erityisessä tilanteessa ei ole ollut perusteltua jättää antamatta Kantelijalle jäljennöstä kuolleen ylioppilaskokelaan ainekirjoituksesta. Näin ollen katson, että asiaosaisen asemaan rinnastettavissa olevan, kuolleen kokelaan äidin pyynnöstä ainekir-

joituksen jäljennös olisi kokelaan yksityisyyden suojasta huolimatta tullut keväällä 2009 antaa lähiomaiselle eli äidille.

Perustelen ratkaisuani seuraavasti.

3.1

Tapahtumatiedot

Kantelija oli helmikuun lopussa ja maaliskuussa 2009 ollut puhelimitse yhteydessä ylioppilastutkintolautakunnan kansliaan. Hän oli pyytänyt jäljennöstä hänen poikansa äidinkielen kokeesta. Poika oli suorittanut syksyllä 2007 äidinkielen kokeen ja kuollut 18 vuotta täytettyään liikenneonnettomuudessa toukokuussa 2008. Syksyn 2007 äidinkielen kokeen osalta poika oli siis ollut alle 18-vuotias mutta olisi kevään 2008 kokeiden osalta ollut jo täysi-ikäinen.

Ylioppilastutkintolautakunnan virkamiehet eivät olleet helmi-maaliskuussa 2009 tai sen jälkeenkään antaneet Kantelijalle hänen pyytämäänsä syksyn 2007 suomen kielen kokeen jäljennöstä, jota ei kuitenkaan ollut hävitetty. Virkamiehet olivat keväällä 2009 suullisesti perustelleet päätöstään siten, että julkisuuslain mukaan jäljennös koesuorituksesta voidaan luovuttaa vain suorituksen kirjoittaneelle ylioppilaskokelaalle, joka on laissa tarkoitettu asianosainen.

Sittemmin kanteluasian vireillä ollessa Kantelijalle oli annettu ylioppilastutkintolautakunnasta kirjallinen päätös 20.11.2009. Päätöksessä salassapitoa oli perusteltu käytännöllä, jonka mukaan ilman kokelaan kirjallista suostumusta suoritusta ei ole luovutettu kenellekään muulle henkilölle tai yhteisölle. Edesmenneen pojan suostumusta kopion luovuttamiseen ei enää ole mahdollista saada. Kantelija ei ole saamansa valitusosoituksen mukaan hakenut muutosta päätökseen Helsingin hallinto-oikeudelta, joten päätös on saanut lainvoiman.

3.2

Sovellettavat säännökset

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (jäljempänä julkisuuslaki) 24 §:n 1 momentin 30 kohdan mukaan salassa pidettäviä ovat mm. oppilashuoltoa ja oppilaan opetuksesta vapauttamista koskevat asiakirjat sekä oppilaan ja kokelaan koesuoritukset. Yksityiselämän suojaamiseksi salassa pidettäviksi säädettyjen tietojen yleinen salassapitoaika on julkisuuslain 31 §:n mukaan 50 vuotta sen henkilön kuolemasta, jota tieto koskee.

Salassa pidettäväksi säädetystä asiakirjasta saa antaa tiedon vain, jos niin on erikseen nimenomaisesti säädetty. Julkisuuslain 7 luvussa on yleissäännökset salassa pidosta poikkeamisesta, minkä lisäksi lain 11 ja 12 §:ssä säädetty tiedonsaantioikeudet ulottuvat myös salassa pidettäviin asiakirjoihin. Yleisiä perusteita poiketa salassapidosta ovat erityissäännös tai sen suostumus, jonka suojaksi salassapitovelvollisuus on säädetty. Julkisuuslain 7 luvussa on myös säännökset arkistoon siirrettyjen asiakirjojen antamisesta sekä viranomaisen luvasta salassa pidettävän asiakirjan saamiseen tieteellistä tutkimusta, tilastointia tai viranomaisen suunnittelu- ja selvitystyötä varten (27 ja 28 §).

Julkisuuslain 11 §:ssä on säännökset asianosaisen oikeudesta tiedonsaantiin sekä sen rajoituksista. Hakijalla, valittajalla sekä muulla, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee (asianosainen), on oikeus saada asiaa käsittelevältä tai käsitelleeltä viranomaiselta tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn. Asianosaisen tiedonsaan-

tioikeutta voivat käyttää hänen edustajansa ja avustajansa, mikä ilmenee välillisesti julkisuuslain 11 §:n 2 momentista sekä 23 §:n 2 ja 3 momentista. Julkisuuslain 17 §:n 1 momentin mukaan viranomainen on tämän lain mukaisia päätöksiä tehdessään ja muutoinkin tehtäviään hoitaessaan velvollinen huolehtimaan siitä, että tietojen saamista viranomaisen toiminnasta ei lain 1 ja 3 § huomioon ottaen rajoiteta ilman asiallista ja laissa säädettyä perustetta eikä enempää kuin suojattavan edun vuoksi on tarpeellista ja että tiedon pyytäjiä kohdellaan tasapuolisesti. Julkisuuslain 17 §:n 2 momentin mukaan asiakirjasalaisuutta koskevia säännöksiä sovellettaessa on lisäksi otettava huomioon, onko asiakirjan salassapitovelvollisuus riippumaton asiakirjan antamisesta johtuvista tapauskohtaisista vaikutuksista (vahinkoedellytyslausekkeeton salassapitosäännös) vai määräytyykö julkisuus asiakirjan antamisesta johtuvien haitallisten vaikutusten perusteella (julkisuusolettamaan perustuva salassapitosäännös) vai edellyttääkö julkisuus sitä, ettei tiedon antamisesta ilmeisesti aiheudu haitallisia vaikutuksia (salassapito-olettamaan perustuva salassapitosäännös).

Hallintolain (434/2003) 6 §:n mukaan viranomaisen toimien on oltava puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden. Niiden on suojattava oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia. Hallintolain 14 §:n mukaan vajaanvaltaisen puolesta käyttää puhevaltaa hänen edunvalvojansa, huoltajansa tai muu laillinen edustajansa. Viisitoista vuotta täyttäneellä alaikäisellä ja hänen huoltajallaan tai muulla laillisella edustajallaan on kummallakin oikeus erikseen käyttää puhevaltaa asiassa, joka koskee alaikäisen henkilöä taikka henkilökohtaista etua tai oikeutta.

Ylioppilastutkinnosta annetun lain (672/2005) 13 §:n 2 momentin mukaan ylioppilastutkintolautakunnan päätökseen, jolla koesuoritus on arvosteltu, ei saa hakea muutosta valittamalla. Ylioppilastutkintolautakunnan päätökseen, jolla koesuoritus on arvosteltu, saa lain 14 §:n mukaan hakea lautakunnalta tarkistusarvostelua. Hakemuksen voi tehdä kokelas, alle 18-vuotiaan kokelaan huoltaja tai koesuorituksen valmistavasti arvostellut opettaja. Valituskielto koskee lain 14 §:ssä tarkoitetun tarkistusarvostelun tulosta.

Tekijänoikeuslain (404/1961) 41 §:n mukaan tekijän kuoltua sovelletaan tekijänoikeuteen avio-oikeutta, perintöä ja testamenttia koskevia sääntöjä. Tekijänoikeuslain 52 a §:ssä on säännökset kuvataiteen teoksen tekijän oikeudesta saada luovuttamansa teos nähtävilleen. Muilta osin tekijänoikeuslaissa ei näyttäisi olevan säännöstä tekijän oikeudesta saada luovuttamaansa teosta nähtäväkseen tai kopioitavaksi itselleen.

3.3

Arviointi

3.3.1

Kantelijan asiakirjapyynnön käsittely

Oikeusministeriön minulle antamasta lausunnosta ilmenee, että julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 30 kohdan säännös koesuoritustietojen salassapidosta valmisteltiin aikanaan opetusalan asiantuntijoiden kanssa. Säännöksen taustalla oli ollut se, että etenkin ainekirjoituksissa käsitellään varsin henkilökohtaisia seikkoja, kuten kanteluasiakirjoihin liitetystä ylioppilastutkintolautakunnan lausunnosta ilmeneekin. Hallituksen esityksessä (HE 30/1998 vp) erityissäännöstä pidettiin selvyysyistä tarpeellisena, vaikka ehdotetun 24 §:n 1 momentin 32 kohta suojaakin henkilökohtaisia oloja koskevia tietoja. Suojattavana etuna kohdassa on ensisijaisesti yksityiselämän ja yksityisyyden suoja.

Koesuoritusten salassapitovelvollisuus on siis säädetty opetushallinnon esittämien perusteiden mukaisena. Asiaa koskevasta salassapitosäännöksestä ei eduskuntakäsittelyn aikana esitetty eriäviä käsityksiä eikä se ollut esillä esimerkiksi perustuslakivaliokunnan hallituksen esityksessä esittämäs-

sä lausunnossa (PeVL 43/1998 vp). Mainitun salassapitosäännöksen katsottiin siten täyttävän perustuslain 12 §:n 2 momentissa säädettyt edellytykset salassapidon sääntelylle.

Kuten lainsäädännöstä ja myös tietosuojalautakunnan ratkaisukäytännöstä ilmenee, eivät yksityiselämän suoja ja henkilötietojen suoja Suomen lainsäädännön mukaan pääty henkilön kuolemaan. Kuollutta koskevat tiedot ovat henkilötietolaisissa (523/1999) tarkoitettuja henkilötietoja.

Yksityiselämän suoja koskevat salassapitosäännökset on julkisuuslain 24 §:ssä muotoiltu yleensä ehdottoman tiedonsaantirajoituksen muotoon, jolloin yksittäistapauksessa ei erikseen arvioida tiedon antamisesta aiheutuvaa haittaa salassa pidettävälle edulle. Tämä johtuu osittain yksityiselämän suojan perusoikeusluonteesta. Merkitystä on ollut myös sillä, että monia ihmisten henkilökohtaisia oloja koskevia tietoja käsittelevät viranomaiset, joilla on käytössään vähän oikeudellista asiantunte- musta, mikä puolestaan saattaisi vaikeuttaa vahinkoedellytysharkinnalle perustuvien säännösten asianmukaista soveltamista. Tämä puolestaan voisi heijastua lainsäädännön epäyhtenäisenä sovel- tamisena ja ongelmina henkilöiden yhdenvertaisuuden kannalta.

Salassa pidettävien tietojen luovuttamista koskevia yleisiä säännöksiä voidaan sisällyttää vain rajoi- tetusti viranomaisten toiminnan julkisuutta koskevaan yleislakiin, minkä vuoksi salassapidosta poik- keamisesta on tarpeen säätää erityissäännöksiin. Erityissäännösten avulla voidaan toteuttaa myös sitä perusoikeuksien sääntelyyn liittyvää tarkkarajaisuutta, jota perustuslakivaliokunta on lausunto- käytännössään edellyttänyt.

Asianosaisjulkisuuden tarkoituksena on parantaa niiden henkilöiden oikeusturvaa, joita koskeva asia on viranomaisella käsiteltävänä. Oikeus tietojen saantiin vahvistaa osaltaan menettelyjen tasapuoli- suutta.

Asianosaisen tiedonsaantioikeutta koskeva säännös koskee vain sellaisia vireillä olevia tai olleita asioita, joissa päätetään tai on päätetty jonkun oikeudesta, edusta tai velvollisuudesta. Hallinnossa asianosaisasemassa on kysymys asianosaisasemasta aineellisessa merkityksessä. Asianosaisen käsitteen tulkinnassa keskeinen lähtökohta on, että yksinomaan asiaan liittyvä tosiasiallinen intressi ei riitä tuottamaan asianosaisasemaa, vaan vaikutuksen tulee olla oikeudellinen. Oikeudellisella vai- kutuksella tarkoitetaan sitä, että asia koskee asianosaisena pidettävän henkilön oikeusasemaa (Niemi – Keravuori, Hallintolaki. WSOY 2003, s. 147). Asianosaisen asema edellyttää useimmi- ten sitä, että asia koskee henkilön oikeutta, etua tai velvollisuutta välittömästi (Wallin – Konstari: Julkisuus- ja salassapitolainsäädäntö, Gummerus 2000, s. 252). Asianosaisen tiedonsaantioikeus palvelee siis tilanteita, joissa asianosaisasemassa olevalla tai sitä vaativalla on asiassa oikeustur- van tarve.

Ylioppilastutkintolain edellä kuvattujen säännösten mukaan ylioppilaskokelaan huoltajalla olisi ollut oikeus hakea lautakunnalta tarkistusarvostelua ylioppilaskokelaan ollessa alle 18-vuotias. Laissa ei ole säännöksiä huoltajan oikeudesta saada tietoa koesuorituksesta eikä asiaa käsitellä myöskään hallituksen esityksen (HE 31/2005) perusteluissa. Ylioppilastutkintolautakunnan 8.12.2006 antamis- sa yleisissä määräyksissä ja ohjeissa kohdassa 1.5.7 ei ole myöskään käsitelty koesuorituksen näyttämistä ja kopion antamista kokelaan huoltajalle, vaan asiaa koskevassa jaksossa käsitellään vain kopion näyttämistä ja antamista kokelaalle. Kokelas voi saada kevään tutkinnon suorituksen nähtäväkseen tai kopion siitä aikaisintaan noin 20. kesäkuuta ja syksyn tutkinnon suorituksen aikai- sintaan noin 20. joulukuuta.

Perintöoikeudellisesta näkökulmasta katsottuna perittävän oikeudenomistajan oikeus asiakirjaan ei

ole ilmeisestikään yksiselitteinen. Perintöoikeudellisessa tarkastelussa keskitytään lähinnä varallisuuteen liittyvien oikeuksien siirtymiseen. Kaikki perittävän varallisuuteen liittyvät oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät pääsääntöisesti yleisseuraantona perillistaholle. Siten esimerkiksi perittävän kuolinpesään kuuluvia kirjeitä voidaan tarkastella perintöoikeudellisesta näkökulmasta irtaimina esineinä, joiden käyttämisestä päättävät kuolinpesän osakkaat. Perillinen ei voine saada parempaa oikeutta kuin perittävällä olisi ollut, mutta perintöoikeudellisesta näkökulmasta katsottuna hänellä on oikeus vedota samoihin etuuksiin kuin perittävällä oli eläessään. Ylioppilastutkintoa varten laadittu ainekirjoitus voi sinänsä olla kohteena tekijänoikeuksille, joita koskevien säännösten valmistelu kuuluu opetusministeriölle.

Kuten edellä olevasta ilmenee, alle 18-vuotiaan ylioppilaskokelaan huoltajalla on oikeus saattaa vireille koesuorituksen tarkastusarviointi. Huoltajalla on siten nimenomaisesti ylioppilastutkintoa koskevissa säännöksissä tunnustettu menettelyllinen asema koesuorituksen arviointimenettelyssä. Tässä asemassa huoltajalla on oikeus käyttää asianosaisen tiedonsaantioikeutta voidakseen käyttää hänelle lainsäädännössä osoitettua oikeusturvakeinoa.

Kanteluasian arvioinnissa on mielestäni ennen muuta kysymys siitä, vaikuttaako asianosaisen tiedonsaantioikeuteen mahdollisuus käyttää menestyksellisesti oikeusturvateitä sillä hetkellä, jona asiakirjaa pyydetään. Kanteluasiassa kuvatussa tilanteessa helmikuussa 2009 ylioppilaslautakunnalla ei ole enää ollut vireillä mitään edesmenneyttä ylioppilaskokelasta koskevaa asiaa, kuten oikeuspyyntöä. Voitaneen myös todeta, että ylioppilastutkinto oli vuodelta 2008 vahvistettu sillä tavalla pysyvästi, että koesuorituksen arviointiin ei voitu puuttua tavanomaisin oikeusturvakeinoin.

Julkisuuslain 11 §:n nimenomaisesta säännöksestä kuitenkin ilmenee, että asianosaisen tiedonsaantioikeuden toteuttaminen kuuluu viranomaiselle, joka käsittelee tai on käsitellyt sellaista asiaa, joka koskee asianosaisen oikeutta, etua tai velvollisuutta asia. Pykälän sanamuoto ei sinänsä aseta mitään aikarajaa tiedonsaantipyynnön esittämisen ja asian käsittelyajan välille. Asianosainen, hänen edustajansa tai avustajansa voivat käyttää muitakin kuin asianosaista itseään koskevia tietoja, kun kysymys on sen oikeuden, edun tai velvollisuuden hoitamista koskevasta asiasta, johon asianosaisen tiedonsaantioikeus on perustunut (23 § 3 mom.) eli toisin sanoen tässä tapauksessa asianomaisen tarkastusarvostelun ulkopuolisiin tarkoituksiin.

Vaikka asianosaisjulkisuuden tarkoituksena onkin oikeusturvan toteuttaminen, viranomainen ei voi julkisuuslain ja julkisuusperiaatteen puitteissa perustaa tiedonsaannin epäämistään arvioinnille siitä, minkälaiset mahdollisuudet asianosaisella on vaikuttaa asiassa tehtyyn ratkaisuun eikä viranomaisella ole velvollisuutta tehdä tällaista arviointia.

Julkisuuslain 17 §:ssä on säännökset tiedonsaantioikeuksien huomioon ottamisesta päätöksenteossa. Viranomainen on julkisuuslain mukaisia päätöksiä tehdessään ja muutoinkin tehtäviään hoitaessaan velvollinen huolehtimaan siitä, että tietojen saamista viranomaisen toiminnasta ei lain 1 ja 3 § huomioon ottaen rajoiteta ilman asiallista ja laissa säädettyä perustetta eikä enempää kuin suojattavan edun vuoksi on tarpeellista ja että tiedon pyytäjää kohdellaan tasapuolisesti.

Julkisuuslain 17 § koskee viranomaista myös päätettäessä tiedonsaantipyynnöstä asianosaisjulkisuuden perusteella, mikä ilmenee jo pykälän otsikosta. Asianosaisaseman perusteella tehtyä tiedonsaantipyyntöä ei siis voi evätä ilman laissa säädettyä perustetta. Tällainen peruste voi olla vain se, että tiedon pyytjä ei ole asianosainen tai että kysymys on rajoitusperusteesta, josta säädetään 11 §:n 2 momentissa. Säännökseen sisältyy myös julkisuusperiaatteesta lähtevä tiedonsaantirajoitusten suppean tulkinnan sääntö. Vaikkakin Kantelijan oikeus hänen poikansa syksyllä 2007 kirjoit-

tamaan ylioppilasaineeseen ei mielestäni ole muodollisen tiukan laintulkinnan mukaan yksiselitteinen, olisi käsitykseni mukaan hallintolain 6 §:n 1 momentin ja julkishallinnon kohtuusperiaatteen mukaan ollut perusteltua antaa Kantelijalle poikansa oikeudenomistajana jäljennös hänen äitinä pyytämäänsä ylioppilasaineesta.

Näin ollen päädyn asian kokonaisharkinnassa siihen, että ylioppilastutkintolautakunnan menettelytapa helmi-maaliskuussa 2009 Kantelijan asiakirjapyyntöä käsittelyssä on ollut sekä menettelyllisesti että osaksi sisällöllisestikin julkisuuslain vastainen.

3.3.2

Kuolleen henkilön oikeudenomistajien tiedonsaantioikeuksista

Suomen lainsäädännössä on omaksuttu järjestelmä, että henkilökohtaisiksi tarkoitettut itseään koskeviin tietoihin kohdistuvat tiedonsaantioikeudet kuuluvat vain sille, jonka tiedoista on kysymys. Tällaisia tiedonsaantioikeuksia ovat henkilötietolain (523/1999) 26 §:ssä säädetty rekisteröidyn tarkastusoikeus ja julkisuuslain 12 §:ssä säädetty oikeus saada tietoa itseään koskevasta asiakirjasta. Nämä tiedonsaantioikeudet eivät siirry ilman erityissäännöksiä kuolleen oikeudenomistajille. Tähän yleiseen lähtökohtaan ei näyttäisi olevan aihetta tai mahdollisuuksia puuttua yleislakien tasolla.

Yleislaissa ei ole kylläkään mahdollista määritellä kaikkia salassapitoa koskevia poikkeuksia, vaan tämä tapahtuu asianmukaisesti erityissäännöksiä avulla. Henkilön yksityiselämän ja yksityisyyden suojan vuoksi salassa pidettäviksi säädetty tiedot vaihtelevat arkaluonteisuudeltaan eri viranomaisissa. Sekä viranomaistoiminnan kannalta että hallinnon asiakkaiden etujen vuoksi on tärkeää, että ihmiset voivat hallintolain 6 §:nkin huomioon ottaen luottaa tietojensa salassapitoon senkin jälkeen, kun he ovat kuolleet. Henkilökohtaisten tietojen avaaminen voi heikentää merkittävästi viranomaisten tiedonsaantia ja viime kädessä etenkin erilaisten, ihmisille tarkoitettujen tukitoimien toimivuutta esim. sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Esimerkkinä erityissäännöksistä mainitsen kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain (459/1973) 15 §, jonka mukaan salassapitovelvollisuuden estämättä kuolemansyyn selvittämistä koskeviin asiakirjoihin sisältyviä tietoja saa antaa vainajan lähiomaiselle tai muulle hänen läheiselleen. Vuonna 1997 omaisten tiedonsaantioikeutta koskevat säännökset muutettiin vastaamaan terveyden- ja sairaanhoidossa noudatettavia säännöksiä (HE 56/1997).

Kuten aikaisemmin on todettu, alle 18-vuotiaan huoltajalla, jolla on oikeus saattaa vireille tarkistusarvostelu, on myös oikeus saada koesuoritus käyttöönsä, jollei julkisuuslain asianosaisen tiedonsaantirajoituksia koskevasta 11 §:n 2 momentin 1 kohdasta muuta johdu.

Oikeusministeriön järjestämässä julkisuuslainsäädäntöä koskevassa koulutuksessa on pyritty ministeriön mukaan korostamaan sitä, että viranomaisen tulisi ennen kielteisen kantansa ilmaisemista suullisesti tiedonpyytäjälle selvittää ja kirjata ratkaisun perusteet kirjallisen ratkaisun antamista varten. Tällainen menettely olisi omiaan varmistamaan sen, että kaikki ratkaisuun vaikuttavat seikat ja säännöstö tulevat otetuiksi huomioon.

Julkisuuslaissa olevilla säännöksillä on pyritty ohjaamaan viranomaisia avustamaan ja neuvomaan tietoja pyytäviä toteuttamaan oikeuksiaan (13 § 1 mom., 14 § 2 mom.). Hallintolain 2 luvussa on säännökset hyvän hallinnon perusteista, jotka myös on otettava huomioon tiedonsaantipyynnöitä käsiteltäessä. Julkisuuslain 18 §:ssä on säännökset hyvästä tiedonhallintatavasta. Mainittujen säännösten on ollut määrä vaikuttaa siihen, että viranomaisissa asioivat saisivat opastusta ja asianmu-

kaista palvelua tietojensaantipyynnöjensä esittämiseksi ja täsmentämiseksi ja että viranomaiset pidättäytyisivät toimista, jotka vaikeuttavat tiedonsaantipyynnöjen asianmukaista toteuttamista sekä tiedonsaantipyynnöjen käsittelyn varalle luotujen oikeusturvakeinojen käyttämistä.

Siten katson oikeusministeriön tavoin, ettei minulla ole perusteita esittää eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 11 §:n 2 momentin nojalla julkisuus- ja salassapitolainsäädännön täsmentämistä. Sen sijaan ylioppilastutkintolautakunnan määräykset ja ohjeet ovat edellä esitettyjen näkökohtien vuoksi tarkastamisen tarpeessa. Mielestäni olisi perusteltua, että ylioppilastutkintolautakunta täsmentää määräyksiään ja ohjeitaan kuolleen kokelaan koesuoritusten julkisuudesta kohdassa 1.5.7.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdissa 3.3.1 ja 3.3.2 esittämäni käsitykset ylioppilastutkintolautakunnan virheellisestä menettelystä tämän lautakunnan tietoon. Esitän samalla ylioppilastutkintolautakunnan määräysten ja ohjeiden täsmentämistä ylioppilaskokelaan omaisten tiedonsaantioikeuden osalta.

Samalla kiinnitän ylioppilastutkintolautakunnan tulosohjauksesta huolehtivan opetusministeriön huomiota siihen, että ylioppilastutkintolautakunnan tiedonantoa koskenut menettelytapa ja sisällöllinen tulkintalinja tässä asiassa on ollut vastoin julkisuusperiaatetta ja kuolleen ylioppilaskokelaan omaisten oikeuksia.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennökset tästä päätöksestäni sekä ylioppilastutkintolautakunnalle että opetusministeriölle. Lähetän päätökseni tiedoksi myös seikkaperäisen lausunnon asiassa antaneelle oikeusministeriölle.

Pyydän opetusministeriötä ja ylioppilaslautakuntaa ilmoittamaan asiassa suoritetuista toimenpiteistä 30.9.2010 mennessä.